

Dr. Refik SAYDAM

Mustafa HACIÖMEROĞLU

Kimyager, Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi Başkanlığı

Ülkemizin yetiştirdiği büyük Devlet adamlarından Dr. İbrahim Refik Saydam, 8 Eylül 1881 günü İstanbul'da Fâtih'te, Hacı Hasan Mahallesi, Çırçır Caddesi 11 numaralı (şimdiki 22 numara) evde doğdu. Babası; Çankırı'nın Çerkeş kazası, Karacaviran nahiyesinin Dolap köyünden Uzunömeroğlu Abdurrahman Ağanın oğlu Hacı Ahmet Efendi'dir. Hacı Ahmet Efendi, İstanbul'da Balkapanı'nda yağ ticareti yapardı. Annesi; Hayriye Tüccarlarından Divrik'li Osman Efendi ile yine Hayriye Tüccarlarından Kemahlı Hacı İbrahim Efendi'nin neslinden Fatma Nefise Hanım'dır.

Mahalle Mektebini bitiren Dr. Refik Saydam, 1892 yılında Fatih Askerî Rüştiyesi'ne girdi. Buradan, 1896'da Çengelköy Askerî Tıbbiye İdadisi'ne geçti ve 22 Ekim 1905'de, 1225 num-

ralı diploma ile Hekim Yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. Mezuniyet sonrası klinik çalışmasını tamamlamak üzere Gülhane Hastanesi'ne verildi. 29 Temmuz 1907'de 3. Ordu emrine atanmasına rağmen bir yıl daha Gülhane'de kalarak Histoloji ve Embriyoloji şubesinde çalıştı. 15 Nisan 1908'de Manastır'da bulunan 3. Ordu Merkez Hastanesi'ne atanan Dr. R. Saydam, 29 Haziran 1908'de geçici olarak 3. Ordu 16. Redif Alayında görevlendirildi. 2 Ağustos 1908'de Manastır Hastanesi'ndeki görevine döndü. 23 Mayıs 1909'da Maltepe Askeri Hastanesi'ne ve buradan da 6 Nisan 1910'da Umumî Levazımat Dairesi Askeri Fes Fabrikası hekimliğine atandı.

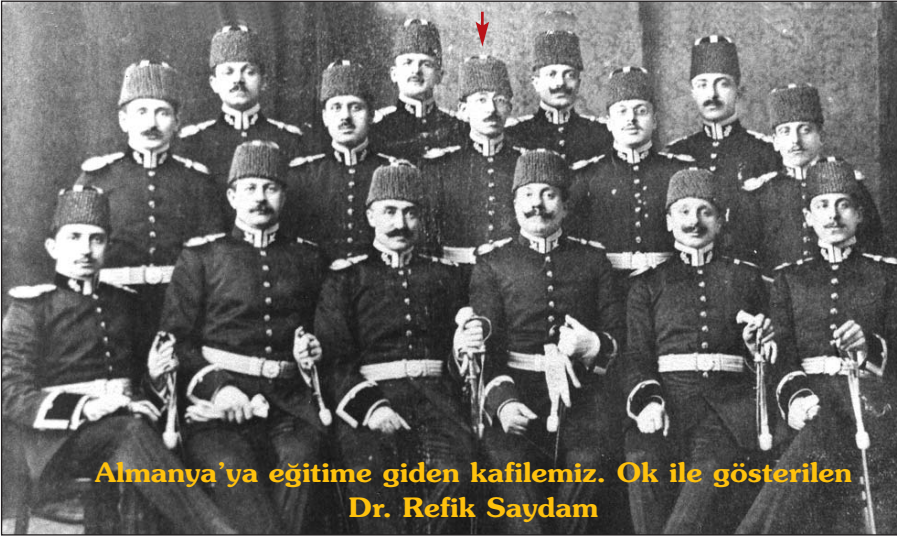
Bu sırada, Almanya ve Fransa'ya gönderilecek stajyerler için açılan imtihanı kazandı. Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın emri üzerine, 11 hekim, 3 eczacı ve kimyager ile 3 veteriner subaydan oluşan bir grupla 4 Ağustos 1910'da Almanya'ya gönderildi. Almanya'da, önce Berlin Askerî Tıp Akademisi'nde kurs gördükten sonra Brandenburg 6. Zırhlı Süvari Alayında staj yaptı. Alman ordusunun manevralarına, Alman Sahra Sıhhiye Subayı gibi katıldı ve tekrar Berlin'e dönerek ünlü Scharite Kliniği'nde yüksek geliştirme eğitimi gördü.

Balkan Harbinin başlaması üzerine 26 Eylül 1912'de Berlin'den İstanbul'a döndü. Antalya Redif Fırkası 2. Seyyar Hastanesi'nde görev alarak 18. Kolordu ile cepheye hareket etti. Çatalca hattına çekilen askerî birlikler arasında görülen başta kolera olmak üzere, diğer bulaşıcı ve salgın hastalıkların mücadelesine fiilen katıldı ve Hadımköy istasyon dağıtım hekimliğinde bulundu. 30 Eylül 1913'de Ordu Seyyar Hasta Nakliye Birliği Başhekimisi oldu ve 9 Kasım 1913'de birliğin kaldırılmasıyla 11 Kasım 1913'de Askerî Nakliye İnceleme Komisyonunda geçici olarak görevlendirildi. 6 Ocak 1914'de de Harbiye Nezareti Sağlık Dairesi Başkanlığı'na vekaleten atandı.

1. Dünya Savaşı sırasında, seferberliğin ilanı üzerine, Süleyman Numan Paşa'nın yanında, Sıhhiye Umum Müfettişliği Yardımcılığına tayin edilerek, mütareke sonuna kadar bu görevde kaldı.

1915 yılında binbaşılığa terfi etti. 29 Mart 1916'da Berlin'de toplanacak cerrahi kongresi-ne katılmak ve harp cephelerindeki sağlık teşkilatını görmek üzere, bir sağlık heyeti ile birlikte Almanya'ya gitti. Bir ara, Başkumandan Enver Paşa'nın emri ile İstanbul'da

Almanya'ya eğitime giden kabilemiz. Ok ile gösterilen Dr. Refik Saydam

kurulan Yedek Subay Muayene Heyetinde görev aldı. Aynı yıl Aralık ayında içinde Galiçya'daki Türk kolordusunun sağlık teşkilâtını denetledi.

1. Dünya Savaşı'nın Sevr Andlaşması ile son bulması üzerine 28 Nisan 1919'da İzmit Askerî Kumaş Fabrikası hekimliğine ve oradan 5 Mayıs 1919'da geçici olarak 9. Ordu Kıta Sıhhiye Müfettişliği Yardımcılığı'na atandı.

16 Mayıs 1919 akşamı İstanbul'dan Samsun'a hareket eden Bandırma vapurunda, 9. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'nın heyeti içinde, 9. Ordu Sağlık Başkanı olarak Albay Dr. İbrahim Tali (Öngören)'nin yardımcısı olarak yer aldı.

19 Mayıs 1919 Salı günü sabah 06.00'da Samsun'a ayak basan Mustafa Kemal Paşa ile ülkenin kurtuluşu için girişilecek mücadeleye ilk adım atanlar arasında Dr. Refik Saydam da bulunuyordu. Ordu Müfettişliği Karargâhı ile birlikte Samsun'dan itibaren Havza, Amasya, Sivas ve Erzurum'a gitti. Millî Mücadele için düzenlenen Erzurum ve Sivas Kongrelerine katıldı. Bu arada, Samsun'da böbrek sancıları başlayan ve sıtmaya da yakalanan Mustafa Kemal Paşa'nın tedavisine yardımcı oldu. 10 Eylül 1919'da Erzurum Hastanesi Bulaşıcı Hastalıklar Servisi Şefliği'ne atandı. 27 Aralık 1919'da da Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Ankara'ya geldi. Ülkenin o buhranlı günlerinde yine Mustafa Kemal Paşa'nın yanında idi.

23 Nisan 1920'de kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Doğu Beyazıt Mebusu olarak, siyasî hayata başlayan Dr. Refik Saydam, 11 Mayıs 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Millî Savunma Bakanlığına Sağlık Dairesi Başkanı olarak atandı. 8 Eylül 1920'de de Millet Vekili olmadığı için, Büyük Millet Meclisi'nce kabul edilen bir kanun gereği bu görevinden istifa etti. 1 Mart 1921'de yarbaylığa terfi ettikten sonra 10 Mart 1921'de Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nde Sıhhiye ve İctimâî Muavenet Vekili (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı) olarak görev aldı. 30 Ekim 1923'te, Cumhuriyet'in ilânından sonra, kurulan ilk Cumhuriyet Hükümeti'nin ilk Sıhhiye ve İctimâî Muavenet Vekili (S. ve S. Y. Bakanı) oldu. 28 Şubat 1926'da, İstanbul Millet Vekili ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı iken, isteği üzerine askeri görevinden emekli oldu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Cumhuriyet Hükümeti zamanında çeşitli tarihlerde, beş defa Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na getirildi.

Son olarak, 4 Mart 1925'de İsmet Paşa Hükümeti'nde Sağlık Bakanlığı'na getirilen Dr. Refik Saydam, 26

Ekim 1937'ye kadar, aralıksız olarak 12 yıl 7 ay süren Bakanlığı döneminde, bugünkü Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı teşkilâtını kurdu. Koruyucu sağlık hizmetleriyle ilgili çok önemli kanunları çıkardı. Hekim, hemşire, ebe ve sağlık memuru yetiştirmek amacıyla gerekli okulların açılmasını sağladı.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı sırasında, bir çok defalar, başta Başbakan olmak üzere diğer bazı bakanlara vekâlet etti. Davet üzerine, Mayıs 1929'da, Bakanlık Sağlık İşleri Genel Müdürü Dr. Asım Arar ile birlikte, üç ay süreyle Kuzey Amerika'ya giderek sağlık hizmetleri konusunda incelemelerde bulundu.

Yıllar öncesinden desteklediği, Kızılay Cemiyetinin 8 Ağustos 1925'de Genel Başkanlığı'na getirilen Dr. Refik Saydam, ömrünün uzun yıllarını verdiği yoğun devlet hizmetleri yanında, 14 yıl aralıksız olarak bu büyük hayır ve yardım kurumumuzda da önemli hizmetler verdi. Kızılay'ın ülke seviyesinde gelişmesi ve ilerlemesi, milletlerarası seviyede isminin yaygınlaşması ve itibar kazanması da O'nun Genel Başkanlığı döneminde oldu.

21 Haziran 1934'de Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesi üzerine, Atatürk tarafından kendisine, yaşantısına ve karakterine uygun olarak "Saydam" soyadı verildi.

1925 yılında, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nce, ölümünden 32 yıl sonra 1974 yılında da Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'nce de, kendisine Fahri Profesörlük ünvanı verildi.

1937 yılı Ekim ayı sonralarında, hükümet değişikliği sebebiyle kabinede görev almadı. Rahatsızdı. Tedavi amacıyla Viyana'ya gitti.

19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak basan Mustafa Kemal Paşa ile ülkenin kurtuluşu için girişilecek mücadeleye ilk adım atanlar arasında Dr. Refik Saydam da bulunuyordu.

Sivas Kongresi

10 Kasım 1938’de Atatürk’ün ölümü üzerine yeniden kurulan, Celâl Bayar kabinesinde İçişleri Bakanı olan Dr. Refik Saydam, 25 Ocak 1939’da Celâl Bayar’ın Başbakanlıktan istifa etmesine üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından Başbakan olarak atandı.

Başbakanlığı, II. Dünya Savaşı sancılarının ve ekonomik buhranların ülkeleri sardığı, savaşın hudutlarımıza kadar geldiği yıllara rastladı. Üç yılı aşan Başbakanlığı döneminde de aynı feragat, sabır ve titizlikle çalıştı.

1942 yılı Haziran ayı sonunda hafif bir anjin dö patrin nöbeti geçirdi.

Son günleri

3 Temmuz 1942 günü trenle İstanbul’a hareket etti. 7 Temmuz 1942 Çarşamba günü, öğleden önce vilâyete gelerek ithalat ve ihracat firma sahipleriyle görüştü.

O gün çok yorulmuştu. İstanbul’un ihtiyaçları üzerinde duruyor, sorular soruyor, bilgi alıyordu. İlaşe işlerinin istediği gibi düzenlenmediğinden ızdırıp duyuyor, odun kömür meselelerini ne olursa olsun çözümleyeceğini, bu davanın kendi davası olduğunu

nu söylüyordu. Bu temasları sırasında çok sigara içiyor, birkaç saat içinde birkaç fincan kahve içtiği oluyordu.

O gün, akşam yemeğini, ilgili Bakanlık görevlilerinin ve Vali Dr. Lütfi Kırdar’ın da bulunduğu Taksim Gazinosu’nda yedi. Gece saat 21.20 sıralarında, kaldığı Pera Palas Otel’ine gitmek üzere ayrılırken uğurlayanların ellerini sıktı. Neşeliydi. Bunda, meseleleri çözeceğine olan inancının da payı vardı. Yanındakilere; “İşte geldik gidiyoruz, şen olsun Halep şehri!” esprisini de yaptı. Saat 23.30’da otele gelerek istirahat çekilen Başbakan Dr. Refik Saydam, yaklaşık 15 dakika sonra saat 23.45’de kalp bölgesinde hissettiği şiddetli bir ağrı üzerine zili çalarak Özel Kalem Müdürü Hakkı Şükrü Bey’i sordurdu.

Hakkı Şükrü Bey’in yattığını işitince üzüldü, kendisine henüz uyumadığı cevabı verilince memnun oldu ve her zamanki gibi görmek istediğini söyledi.

Hakkı Şükrü Bey, bir fevkalâdelik olduğunu sezip derhal pijamasıyla Başbakan’ın odasına girdiğinde Dr. Refik Saydam, sakın ve her zamanki nezaketi içinde; “Bana bir fenalık

geldi, bir anjin nöbeti beni sıkıştırıyor. Bir doktor bulsak fena olmaz, fakat ortalığı telaşa vermeyin!” dedi.

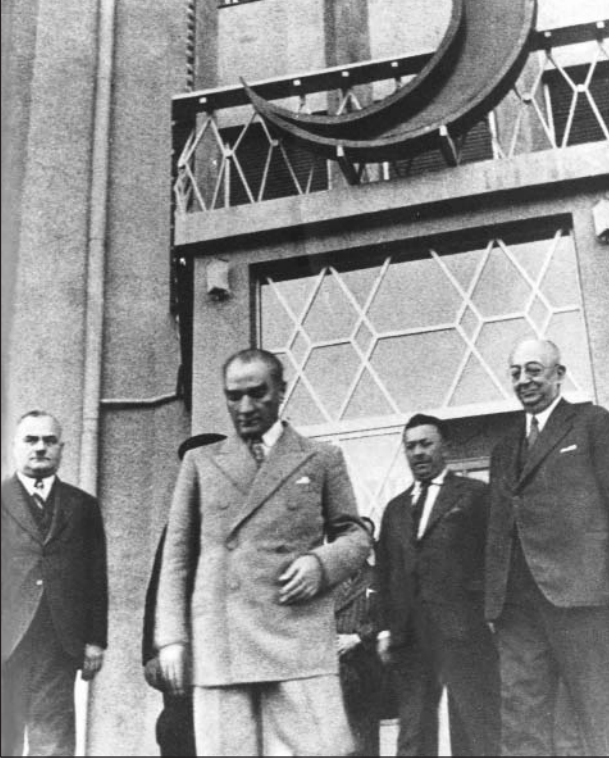
Ölüm raporunda da belirtildiği gibi Başbakan Dr. Refik Saydam, müdahale edilemeden 8 Temmuz 1942 gününün ilk saati içinde 00.40’da tekrar gelen bir kriz sonucu vefat etti.

Başbakan Dr. R. Saydam’ın ölümü sebebiyle, 8 Temmuz 1942 günü, bütün Türkiye mateme girdi. Bayraklar yarıya indirildi. 9 Temmuz günü, naaşının bulunduğu Beyoğlu İlkyardım Hastanesi’nde yapılan dinî merasimden sonra bayrağa sarılı tabutu, top arabasında, Taksim-İstiklâl Caddesi yoluyla Karaköy’den vapurla Haydarpaşa’ya getirildi. Özel bir trenle, saat 13.05’de Ankara’ya hareket etti. Cenazesi yol boyunca, gece ve gündüz, geçtiği bütün şehir ve kasabalarda hazin törenlerle karşılandı ve uğurlandı.

Cenazeyi taşıyan özel tren 10 Temmuz 1942 Cuma günü saat 09.00’da Ankara garına geldi. Cenaze, Büyük Millet Meclisi Reisi Abdülhalik Rendâ, Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak, Bakanlar ile diğer mülkî ve askerî erkan tarafından karşılandı ve askeri törenle Başbakanlık önüne getirilerek top arabasına konuldu. Saat 10.00’da başlayan Devlet Töreni’ne, başta Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olmak üzere, bütün devlet ileri gelenleri, üst rütbeli komutanlar, kor-diplomatik ve büyük bir halk topluluğu katıldı. Hacı Bayram Camiinde kılınan cenaze namazından sonra cenaze alayı Ulus’dan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı önüne geldi. Burada yapılan törenden sonra, Cebeci Asrı mezarlığında ebedi istirahatgâhına tevdi edildi.

HİZMETLERİ

Dr. Refik Saydam 4 Mart 1925’de kendisinin 3. Büyük Millet Meclisi hükümetleri bakanları da dahil olmak üzere, 5. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olunca, daha önce hükümet değişiklikleri sebebiyle ele ala-

madığı sağlık hizmetlerini köklü ve planlı bir şekilde ele aldı. Kendi el yazısı ile Bakanlık çalışma Programı'nın ana hatlarını şöyle tesbit etti.

1. Devletin sağlık teşkilatını kurmak,
2. Fazla sayıda hekim yetiştirmek,
3. Numune hastaneleri açmak,
4. Ebe ve sağlık memuru yetiştirmek,
5. Doğum ve çocuk bakımevleri kurmak,
6. Verem sanatoryumu açmak,
7. Sıtma, frengi, trahom ve diğer sosyal hastalıklarla mücadele etmek,
8. Sağlık ve Sosyal Yardım Teşkilatını köylere kadar götürmek,
9. Sağlık ve sosyal kanunları çıkarmak,
10. Merkez Hıfzısıhha Müessesesini ve Hıfzısıhha Okulu'nu kurmak.

Bu konuların her biri başlı başına gayret gerektirecek, yılları alacak, sabır, cesaret ve fedakârlık isteyecek çalışmaları gerektiriyordu. Bu özelliklere sahip olduğunu zamanla gösteren Dr. Refik Saydam, kendi eliyle çizdiği bu programı, çeşitli yokluklar içinde uyguladı.

1923'ün Devlet Sağlık Teşkilatı, Ulus-Hacıbayram semtinde bir konakta faaliyet gösteriyordu ve yeterli hizmet veremiyordu. Bu sebeple, bugünkü hizmet binalarından olan ve makamın bulunduğu binanın inşaatına 1926 yılı kasım ayında başlanılır ve Ekim 1927 tarihinde hizmete alınır.

Teşkilat yapısında: Merkezde; 3 daire (Sağlık Dairesi, Sicil Dairesi, Muhasebe ve Evrak kalemi) taşra da; sağlık müdürlükleri, hükümet, belediye ve karantina tabiplikleri ile küçük sıhhiye memurluklarından ibaret idi. Eldeki personel kadrosu; 554 hekim, 560 sağlık memuru, 136 ebe, 69 hastabakıcı hemşire 4 eczacı idi.

Bu personel kadrosu ile teşkilâtı genişletmek, salgın hastalık-

larla mücadele etmek, hizmeti köylere kadar götürmek imkansızdı.

Dr. Refik Saydam, teşkilâtlanmada en önemli meselenin personel yetiştirilmesi, dengeli dağılımı ve bütçe imkanlarının arttırılması olduğunu biliyordu.

1912 yılından başlayan ve üst üste gelen felâketlerden sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla insanlarımız mutlu sona ulaşmıştı. O'nun 1925 yılında Bakanlık görevine başladığı zaman ülke nüfusunun %80'i gibi büyük bir oranı; trahom, sıtma ve verem hastalıkları tarafından esir alınmıştı. Mücadeleyi yapacak hekim bulmakta sıkıntı çekilmekte idi.

Savaştan henüz çıkmış bir devletin imkânsızlıkları içinde, sağlık bakanı olarak hizmet vermek kolay değildi. Bitmek bilmeyen bir enerji ve sabırla yapılmakta olan işleri takip etmiştir.

Hıfzısıhha Enstitüsünün Kuruluşu

Koruyucu sağlık hizmetlerini hedef alarak alt yapı kurma çalışmalarının başında Merkez Hıfzısıhha Müessesesi gelmektedir. Bunun için 1927 yılında inşaatlara başlanılır. Bu başlayış o kadar önemlidir ki, Devletimizi idare eden Başbakanlığın, ihtiyacı karşılayacak bir binası yoktur. Devletimizi kuran Ordumuzun da henüz Genel Kurmay Başkanlığı binası yoktur. İşte bu şartlar altında, o günlerin Ankara'sının en büyük binaları olan hizmet binalarının inşaatlarına başlanıldı.

Bilindiği gibi koruyucu sağlık hizmetlerinde, toplumun hastalıklara karşı korunmasında aşı ve serumların büyük bir yeri vardır. Ülkemizde önceleri İstanbul ve Sivas'ta faaliyet gösteren Hıfzısıhha Müesseselerinin, aşı ve serum üretimleri ve halk sağlığının korunması ile ilgili diğer konuları, ilk kez bir çatı altında, batıdaki örnekleri gibi toplamak "Merkez Hıfzısıhha Müessesesi'nin kuruluş amacı olmuştur.

26 Şubat 1927'de Dr. Refik Saydam yaptığı bir konuşmada; "Ankara'da büyük bir Hıfzısıhha Müessesesi açılacak. Bu yıl inşaatına başlayacağız.

Cumhurbaşkanı İnönü'nün Başbakan Dr. Refik Saydam tarafından karşılanması.

Böylece, bütün bu teşkilâtı vücuda getirdikten sonra tek mil memlekette mevcut hekimleri sırayla Hıfzıssıhha Müessesesi'nde sosyal eğitime tâbi tutarak halk, hayat ve sağlığı hakkın-da, bilhassa insanların hastalanma-ması için lâzım gelen eğitimi kendile-rine vermeye çalışacağız" demiştir.

Dr. Refik Saydam, TBMM'ye sundu-ğu ve daha sonra 1267 sayılı kanun-la, Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâ-letine (S.S.Y.B.) bağlı Merkez Hıfzıs-sıhha Müessesesi'nin kuruluşunu, 27 Mayıs 1928 tarihinde gerçekleştirmiş-tir. Hiç şüphe yok ki Refik Say-dam'ın en büyük eseri bu teşkilattır.

Hekim Meselesi

Hekime acil ihtiyaç vardı. Hekimle-rin yetiştiği bir tane Tıp Fakültesi vardı. O da İstanbul Tıp Fakültesi idi. Bu sebeple ikinci bir Tıp Fakülte-sine acil ihtiyaç vardı. Bunun için en uygun yer Ankara idi. Ankara'nın da kendine has sıkıntıları mevcuttu. Her şeyden önce alt yapı hazır değildi. Tıp fakültesine geçiş için Hıfzıs-sıhha Mektebi bir geçiş dönemi ola-caktı. Uzun süren bir çalışmanın so-nunda (1924- 1945) Tıp Fakültesi açıldı. Temel Tıp Bilimleri, Hıfzıssıh-ha Mektebi'nde verildi. Tıp Fakültesi 1953 yılında Cebeci kampüsüne taşın-ıncaya kadar, Dekanlık Ord. Prof. Dr. Abdülkadir NOYAN Paşa'nın idaresi altında, yine Hıfzıssıhha Mektebi'nde faaliyet gösterdi.

Ülke insanların sağlığının korunma-sını yürütmek, bu sahada hekimleri istihdam etmek üzere, 1923 yılında mecburî hizmet kanununu çıkarırken bir yandan da 1924 yılında tıp öğreni-mini özendirmek ve maddî imkânları yetersiz yurt çocuklarına okuma fırsatı vermek için Yatılı Tıp Öğrenci Yur-du'nu açtırdı. 1942 yılında, bu yurdun öğrenci kapasitesi 1000'i buldu.

Ele alınan ve alınacak olan hizmetle-rin belli kanunlar çerçevesinde yürü-tülmesi amacıyla, bugün bile güncelli-ğini ve önemini koruyan mevzuat ça-lışmaları ele alındı ve gerçekleştirildi.

Dr. Refik Saydam'ın Bakanlığı sıra-sında 51 kanun ve 18 tüzük çıkarıldı.

Bunların en önemlileri;

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu,

SSYB Teşkilât ve Memurin Kanunu,

Tıp ve Tıp Meslekleri İcra Kanunu,

Frengi ve Sıtma Mücadele Kanunları,

Özel Hastaneler Kanunu,

Türk Kodeksi Kanunu,

Eczacılar ve Eczaneler Kanunu,

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzıs-sıhha Enstitüsü Kanunu,

Mecburi Hizmet Kanunu,

Belediye Kanunu,

Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun,

Çeltik Ekimi Kanunu,

Radyoloji Radium ve Elektrikle Te-davi ve diğer Fizyoterapi Müesseseleri Hakkında Kanun'dur.

Görüldüğü gibi sağlıkla ilgili mev-zuatlarımızın nerede ise tamamına yakını O'nun eseridir. O'nun ileriye görerek hazırlattığı "1593 sayılı Ümumî Hıfzıssıhha Kanunu" bugün bir abide gibi hizmet vermektedir. Kurduğu organizasyonlar halen hiz-met vermeye devam etmektedir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlı-ğının bugünkü yapısını ve hizmet uygulamasının büyük bir bölümü-nü, Dr. Refik Saydam'ın ele almış ve yürütmüş olduğu hizmetler oluşturmaktadır. Ölümünde, Cumhurbaşkan-ı İsmet İnönü bunu, veciz olarak şu şekilde dile getirmiştir:

"Hizmetlerini teferruatıyla saymak güçtür. Fakat, Sağlık Bakanı olarak bu milletin bünyesinde canlı ve ebedî eserleri, daima hürmetle hatırla-nacaktır."

Kasım 1936 tarihinde, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Refik Saydam Hıf-zıssıhha Mektebi açılış konuşmasında şunları söylemiştir:

"Bugün yıllardan beri izlediğimiz idealin, bir aşamasına daha erişmiş bulunuyoruz. Türk Hıfzıssıhha Mek-tebi açılıyor. Bu vesileden yararlanarak halkın hayat ve sağlığını ilgilen-diren işlerde Sağlık Bakanlığının iz-

lediği prensiplerden de bahsetmek fırsatını bulduğum için ayrıca sevinç duyuyorum.

O zamanları, biz programımızda hiç bir tereddüt yapmadan yürüdük. Bu-gün içinde bulunduğumuz müesse-seleri yaparken, yeni tecrübeler yap-mak için değil tecrübe edilmiş yollar-da yürüyerek bir an evvel Türk sağlı-ğını koruyacak unsurları yetiştirmek çarelerini elde etmeğe uğraştık.

Asırlardan beri Türk vatanının, Türk milletinin, birçok cephelerde olduğu gibi, ihmal edilmiş sağlık varlığını temin için bize fırsat veren büyük şefi-miz Atatürk'e büyük Başbakanımız İnönü'ye buradan bir kere daha min-net ve şükranlarımı arz ederim."

Zekâi Muammer Tunçman Refik Say-dam'la ilgili olarak bir hatırasında:

"1930'lu yılları başında, Diyarbakır Kuduz Tedavi Müessesesinde görevli bulunuyordum. Görev değişikliği se-bebiyle İstanbul'a dönüyordum. An-kara'ya davet edildim. Bakan Dr. Re-fik bana müessesenin işleyiş hakkın-da sorular sordu ve bundan sonra ne yapılması lâzım dedi. Ben de Diyar-bakır'da pek kuduz vakası görülümü-yor. Bu hizmet Numune Hastanesi vasıtasıyla verilebilir ve bu sebeple müessesenin kapatılmasını bildirdim. Birden hiddetlenerek: "Biz Cumhuri-yet Hükûmeti olarak kurduğumuz müesseseleri kapatmayız. Bugün işi yok gibi görülen yerler ihtiyaç halin-de çok büyük hizmet verir" dedi. Ha-kikaten bir yıl sonra bir kuduz sırtlan Diyarbakır'da pek çok kişiyi ısırdı. O zaman, benim kapatılmasını teklif ettiğim müessese ihtiyacı karşılamakta zorlandı. Ne kadar haklı olduğunu böylece anlamış oldum" demektedir.

KAYNAKLAR

1. Şehbal Dergisi 1910.
2. İnönü arşivi.
3. Farmakolog (özel sayı) cilt 12, 1942.
4. Türk Hıfzıssıhha ve Tecrübî Biyo-loji Mecmuası cilt: 3 no: 1 1943.